

Kitaaba Daani'eel - Lakkofsa Tokko-Dhibbaa Shantama Sadii

Mallattoo Hafuura Mootummoota Kaabaa fi Kibbaa: Imala Mana Qulqullummaa Kitaaba Qulqulluu fi Uumama Namaa Keessatti

Jeff Pippenger
2024-03-23

Ka mootummaa kaabaa uumama gadi aanaa mana qulqullummaa namaa keessatti bakka bu'a ture; innis mana qulqullummaa waldaa keessatti qaama bakka bu'a ture; mana qulqullummaa Kiristoos keessatti immoo foon namaa bakka bu'a ture. Kiristoos mana qulqullummaa hunda ijaare, hundumaa irratti hundee kaa'e; mana qulqullummaa Millerite keessatti dhagaan jalqabaa barsiisa "yeroo torbaa" jedhu ture; kunis ulee lama Hisqi'elittiin bakka bu'ameera. Fincila bara 1863 keessatti, Adventizimiin Laa'odiiqeyaa "dhagaa golee" isaanii isa raajii ta'e ni didde; kunis ijaarsa mana qulqullummaa lafaa keessatti akkasuma ta'e. Dhagaan didame sun, yeroo ijaarsi mana qulqullummaa xumuramutti filatamuuf murtaa'ee ture; yeroo ijaarsa guutuu keessattis dhagaa gufachiisaa ta'ee ture. Haa ta'u malee, Dubbiin raajii dhagaan gufachiisaa didame sun dhuma irratti mataa golee akka ta'u ni ibsa.

Uleen "torba yeroo" kan mootummaa kibbaatiin bakka bu'e, mootummaa kaabaa wajjin walqabatee "mataa" dha. Inni "mataa" dha; mootummaa kibbaa keessatti Waaqayyo Yersaalemiin akka magaalaa Isaa taatee itti of ibsuu filateera; achittis mana qulqullummaa Isaa fi maqaa Isaa kaa'eera. Hanga uleewwan lamaan 1798 irraa jalqabee hamma 1844tti walitti makamarii turanitti, "mataa" mootummaa gadi aanaa, kan kibbaa sana ture. Erga Yohaannis bara 1844 keessatti mootummaa kaabaa dhiisee akka tursu itti himamee, mootummaa sana saboota Ormaatiif kennameef, mootummaa kibbaa qofti akka mallattoo tokkootti, saba tokko ta'ee kophaa isaa dhaabbatuutti hafe, yookaan yoo xiqqaate karooraan akkas ture. Karoora sana fincilli bara 1863 fi "fincila Qadeeshitti" isa jalqabaa kan Israa'el ammayyaatiin gufachiifame.

Fulbaana 11, 2001 irratti, Gooftaan waldaa Isaa Laa'odiiqeyaa gara 1863tti, gara 1888tti, gara 1919tti, akkasumas gara 1957tti—gara "fincila Qadeshitti" lammaffaatti deebise. Garuu fincilicha irratti abdachiisni dhagaan gatame mataa golee akka ta'u jedhu amma raawwatamaa jira. Innis warra dhibba afurtamii afurii fi kuma afurtamii afur ta'anii bakka bu'amaniin raawwatama; isaan keessatti Kiristoos walitti makamuu Waaqummaa fi namummaa bara baraan fiixaan baasa.

Phaawulos uumama gadi aanaa akka foonitti, uumama ol aanaa immoo akka sammuuutti ibse. Inni qaama (uumama gadi aanaa) akka du'aatti ibse.

Seerri kun akka seerri hafuura qabeessa ta'e ni beekna; ani garuu foon qabeessa, cubbuu jalatti gurgurame dha. Waanan hojjedhu hin beekadhu; waanan barbaadu sana hin hojjedhu, waanan jibbu garuu sanan hojjedha. Yoo ani waanan hin barbaanne hojjedhe immoo, seerri gaarii ta'uu isaa nan mirkaneessa. Egaa amma kana booda kan sana hojjedhu ani miti, cubbuun na keessa jiraatu immoo dha. Ani akka na keessatti, jechuunis foon koo keessatti, wanti gaariin tokko

illee hin jiraanne nan beeka; fedhiin ni na keessa jira, garuu waan gaarii raawwachuun akkamitti akka danda'amu hin argadhu. Waan gaarii ani barbaadu hin hojjedhu; waan hamaa ani hin barbaanne garuu sanan hojjedha. Yoo immoo ani waanan hin barbaanne hojjedhe, kana booda kan sana hojjedhu ani miti, cubbuun na keessa jiraatu immoo dha. Egaa seera tokko nan argadha; yeroo waan gaarii hojjechuu barbaadu, wanti hamaan na wajjin ni jira. Ani nama keessaa kootiin seera Waaqayyotti nan gammada; qaamota koo keessatti garuu seera biraa tokko nan arga; innis seera yaada koo irratti lola, seera cubbuu isa qaamota koo keessatti argamu jalattis booji'ee na galcha. Yaa nama hiyyeessa ani! Eenyutu qaama du'a kana irraa na oolcha? Roomaa 7:14–24.

ପାଉଲ ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର “ଶରୀର” ମଧ୍ୟରେ “କଠୋଶସି ଭଲ ବସ୍ତୁ” ବାସ କରୁନଥିଲା। ତାଙ୍କର ଶରୀରରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଉଚ୍ଚରାଧିକାରରୁପେ ପୁରାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ସହେ ପୁରବୃତ୍ତିମାନ କବେଳ ତାଙ୍କୁ ପାପରେ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା। ସହେ ପୁରବୃତ୍ତିମାନ ପାପର ନିୟମକୁ ପୁରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପାଉଲଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ପାପର ନିୟମକୁ ନୁହେଁ, ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନିୟମକୁ ପାଳନ କରିବା। ପାଉଲ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ନିୟମକୁ “ତାଙ୍କର ମନର ନିୟମ” (ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚତର ସ୍ୱଭାବ) ବୋଲି ପରିଚିତ କରିଥିଲେ। ତାଙ୍କର ଆରତ୍ନାଦ ଥିଲା, “ମୃତ୍ୟୁର ଏହି ଦହେରୁ ମୋତେ କିଏ ଉଦ୍ଧାର କରିବ?” ନିଶ୍ଚୟ, ପାଉଲ ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ମୁକ୍ତି ଆଣିବେ ଦବେଦ୍ୱଃ; କିନ୍ତୁ ସେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ମୁକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ନିଜ ଅଂଶରୁହଣ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା।

ଏହତ୍ତେ, ହେ ମୋର ପ୍ରିୟଜନମାନେ, ତୁମେ ଯେପରି ସଦା ଆଜ୍ଞାପାଳନ କରିଆସିଛ, ସେପରି କବେଳ ମୋର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥିତିରେ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏବେ ମୋର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାହାରୁ ଅଧିକ, ଭୟ ଓ କମ୍ପନ ସହିତ ନିଜ ନିଜ ପରିତ୍ରାଣ ସାଧନ କର। କାରଣ, ନିଜର ସଦ୍‌ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଇଚ୍ଛା କରିବାକୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି ଇଶ୍ୱର। ଫିଲିପୀୟ 2:12, 13.

Qaama du'aatiin qaama du'aa keessaa baafamuun humna Waaqummaatiin raawwatame; humni sunis humna namaa wajjin walitti hidhata qaba ture, kunis fakkeenya Yesus namootaaf kenne dha. Seerri cubbuu uumama gadi aanaa qaamaa keessatti hojii isaa cimsee hojjechaa jirus, Yesus fedha Isaa fedhii Abbaa Isaa jalatti dabarsee kennuudhaan, uumama Isaa gadi aanaa seera Waaqayyoo jalatti qaba ture. Phaawuloos yoo fedhii isaa fedhii Waaqummaatti dabarsee kenne, bilisumma argachuu danda'a ture. Akkas gochuudhaan, inni fayyina ofii isaa raawwachaa ture; kunis yeroo Obboleettii White waa'ee hojii cubbuu jireenya keenya keessaa balleessuu dubbattu maal jechuu ishee akka ta'e dha.

“Lubbuun tokko tokko Waaqayyoo of kennuu didu hundi humna biraa tokkoo jalatti bulfama. Inni kan ofii isaa miti. Bilisummaa irraa dubbachuu ni danda'a; garuu inni garbummaa hamaa gad-aanaa keessatti jira. Sammuun isaa to'annoo Seexanaa jala waan jiruuf, bareedina dhugaa arguu hin hayyamamuuf. Yeroo inni murtii ofii isaatiin geggeeffamaa jira jedhee of gowwoomsutti, fedha mootii dukkanaa dhugumaan ajajama. Kiristoos lubbuu irraa hidhaa garbummaa cubbuu cabsuuf dhufe. 'Ilmi yoo bilisa isin baase, dhuguma bilisa in taatu.' 'Seerri Hafuura jireenyaa kan Kiristoos Yesus keessa jiru' nu 'seera cubbuu fi du'aa irraa bilisa baasa.' Roomaa 8:2.

“Hojii furuu keessatti dirqisiisuun hin jiru. Humni alaa tokko illee hojii irra hin oolu. Dhiibbaa Hafuura Waaqayyoo jalatti, namni eenyuuf akka tajaajilu filachuuf bilisa ta'ee dhiifama. Jijjiirama lubbuun Kiristoositti of kennitu keessatti ta'u keessatti, hiika ol'aanaa bilisummaa tu

jira. Cubbuun ari'amuun gocha lubbuu ofii isaati. Dhuguma, humna ofii keenyaan to'annoo Seexanaa irraa of bilisa baasuu hin dandeenyu; garuu yeroo cubbuu irraa bilisa baafamuu hawwinu, yeroo hanqina keenya guddaa keessatti humna of keessaa fi ofiin oli ta'eef iyyannutti, humnoonni lubbuu anniisaa waaqayyoo Hafuura Qulqulluutiin guutamu; isaanis fedhii Waaqayyoo raawwachuudhaan ajaja fedhaatiif abboomamu.”

“Namni bilisummaa namni argachuu danda'u isa qofa jechuun Kiristoos wajjin tokko ta'uu dha. 'Dhugaan bilisa isin baasa;' Kiristoosis dhugaa dha. Cubbuun injifachuu kan danda'u sammuu dadhabsiisuu fi bilisummaa lubbuu balleessuudhaan qofa. Waaqayyoo bitamuu jechuun gara ofii isaatti deebi'uu dha,—gara ulfinaa fi kabaja dhugaa namaatti. Seerri waaqayyoo inni nu bitamuu jalatti fidamnu 'seera bilisummaa' dha. Yaaqoob 2:12.” The Desire of Ages, 466.

Phaawulos, “Yaa nama hiyyeessa akkanatti ta'e! Eenyutu na oolcha qaama du'a kana keessaa?” jedhee iyyate. Obboleettiin White immoo, “yommuu cubbuu irraa bilisa ba'uu hawwinu, fi yeroo hanqina keenya guddaa keessatti humna of keessaa fi of ol ta'eef iyyannu, humnoonni lubbuu keenyaa anniisaa Waaqummaa Hafuura Qulqulluutiin guutamu; isaanis fedha Waaqayyoo raawwachuudhaaf qajeelfama fedhaatiif abboomamu” jette. Namummaan keenya Waaqummaa Kiristoos wajjin walitti makamuu keessatti, hojii fedha keenyaatiin hirmaannaan, cubbuu “lubbuu” keenya keessaa balleessuu “gocha” sana ni raawwanna.

Garuu waan nuti “hubachuu qabnu humna dhugaa fedhaa ti.” Fedhiin “humna mootummaa uumaa namaa keessatti bulchu, humna murteessuu yookaan filachuu ti. Wanti hundinuu hojii sirrii fedhaa irratti hirkata. Humna filachuu Waaqayyoo namootaaf kenneera; inni isaanii dha, akka isaan itti fayyadaman. Ati garaa kee jijjiiruu hin dandeessu, ati ofuma keetiin jaalala isaa Waaqayyoo kennuu hin dandeessu; garuu isa tajaajiluuf filachuu ni dandeessa. Ati fedha kee isaaf kennuu ni dandeessa; yeroo sana inni akka fedha isaatti gaarii ta'eetti, fedhuu fi raawwachuuf si keessatti ni hojjeta. Akkasitti uumamni kee guutuun to'annoo Hafuura Kiristoos jala ni oola; jaalalli kee isa irratti ni xiyyeeffata, yaadni kees isa wajjin walii gala ni ta'a.”

Phaawuloos dhugaa kana beeka ture; innis uumaan isaa gad-aanaa karaa hojii fedhii isaa, uumaan isaa ol-aanaa jalatti akka qabamu beeka ture. Kanaafuu Phaawuloos guyyaa guyyaatti du'a ture.

Ani gammachuu keessaniin, isa ani Gooftaa keenya Kiristoos Yesus keessatti qabuun isin duratti nan dhugaa ba'a; ani guyyaa guyyaatti nan du'a. 1 Qorontos 15:31.

Phaawulos uumamni isaa inni gad-aanaan akka isa to'atuuf fedhii isaatti dhimma bahuun uumama isaa isa gad-aanaa guyyaa guyyaatti fannisuun akka isa barbaachisu ni beeka ture. Kanaafuu foon isaa ni fannisise.

Warri kan Kiristoos ta'an foon fedha isaanii hawwii fi kajeellaa isaa wajjin fannisan. Galaatiyaa 5:24.

Phaawulosiin foon cubbamaa isaa hanga Dhufaatii Lammaffaa Kiristoositti ilmaan namootaa keessatti akka jiraatu ni beeka ture; yeroo sanatti amanamoonni, yeroo ija banuu fi cufuu gidduutti, qaama haaraa ulfina-qabeessa ni argatu turan. Kanaafuu 1798 bu'uura waggoota afurtamii jaha kan

Badiisa isa jalqabaatti, akka Mul'ata boqonnaa sagali keessatti ibsameetti, raajiin yeroo ji'oota shanii jira; kunis waggoota dhibba tokkoo fi shantama dha. Badiisa isa lammaffaatti immoo, raajiin yeroo waggoota dhibba sadii fi sagaltama tokko, akkasumas guyyaa kudha shan jira. Raajiiwwan yeroo lamaan kun lamaan isaanii seenaa lamaan badiisa isa jalqabaa fi isa lammaffaa bakka bu'an keessatti waraana Islaamni irratti Roomaa fide agarsiisu. Raajiiwwan lamaan kun bu'aa waraanaa adda addaa lama qabu turan. Waggoota dhibba tokkoo fi shantama isa jalqabaa keessatti Islaamni Roomaa “miidhuu” qaba ture; raajii waggoota dhibba sadii fi sagaltama tokkoo fi guyyaa kudha shanii keessatti immoo, Islaamni Roomaa “ajjeesuu” qaba ture. Raajiiwwan lamaan kun kallattiidhaan walitti hidhamanii turan. Xumuri waggoota dhibba tokkoo fi shantamaa, yeroo Islaamni Roomaa miidhuu qabu sun, jalqaba waggoota dhibba sadii fi sagaltama tokkoo fi guyyaa kudha shanii, yeroo Islaamni Roomaa ajjeesuu qabu, adda baasee agarsiise. Badiisni isa jalqabaa fi isa lammaffaan xumura waggoota dhibba tokkoo fi shantamaa, fi jalqaba waggoota dhibba sadii fi sagaltama tokkoo fi guyyaa kudha shanii tiin wal irraa qoodamu.

Yunayitid Isteetis yeroo seerri Dilbataa dhihoo dhufu sun dhufutti mootummaa ja'affaa raajii Macaafa Qulqulluu ta'uu isaa ni dhaaba; yeroo sanattis karaa raajiiitiin “ni ajjeefama”. Sa'aatiin “kirkira lafaa guddaa” jedhu, Mul'ata boqonnaa kudha tokkoffaa keessatti ibsame, seera Dilbataa dhihoo dhufu sana dha; yeroo sa'aatiin sun ga'uttis, Xurumbaan Torbaffaan Islaamaa akkasuma ni dhufa. Innis dhuma, yookaan du'a mootummaa ja'affaa sana agarsiisuuf ni dhufa; mootummaa sunis guyyoota dhumaa keessatti loltuu mootummaa Roomaa dha. Duuti sun duraan waggoota dhibba tokkoo fi shantama Islaamni loltoota mootummaa Roomaa miidhuudhaan dura deemeera. Akka miidiyaa idilee, kan sochii Islaama jajjabaa addunyaa ammayyaa keessatti mul'atu salphisuuf yaaluutti, Onkoloolessa 7, 2023 irraa jalqabee hanga yeroo barruun kun Gurraandhala 12, 2024 irratti barreeffametti, Islaamni fedhiwwan Ameerikaa addunyaa maratti argaman irratti haleellaa dhibba tokkoo fi jahaatamii shan raawwateera.

Waggoota dhibbaa fi shantama kan Islaam waraana Roomaa miidhuu, kan balaa tokkoffaa fi lammaffaa keessatti ajjeechaa waraana Roomaatti geessu, seenaa balaa sadaffaattis irraa deebi'amee mul'ata; kunis akkamitti raajii hojii irraa oolmaa sadarkaa sadiitiin hojjetu ta'eef. Afuuffiin Malakata Torbaffaa, kan cufiinsa dhibbaa afurtamii afurii kuma afurtamii afurii ta'e, yeroo walitti makamuun Uumama Waaqayyoo fi namummaa ta'u, akkuma walqabsiifamuu ulee lamaatiin bakka buufametti, mallattoolee daandii sadii qaba. Inni jalqabaa biyya ulfinaa hafuura dha; inni dhumaa immoo biyya ulfinaa hafuura dha. Mallattoon daandii giddu-galeessaa biyya ulfinaa qabatamaa dha.

bara 2023 keessa, sagaleen lammaffaan Xurumbaa akeekkachiisaa badiisa sadaffaa keessaa dhufe, hammaachuu waraana Islaamaa yeroo inni gara yeroo bineensa lafaa “miidhuu” danda'u seene adda baase. Waggaauma sana keessatti, dhugaa baattonni lamaa jechuun gaanfa Republican fi gaanfa Protestantii dhugaa du'aa ka'anii, gara jijjiirama isaanii waliinii keessatti gara gaanfa isaanii isa xumuraa fakkeenyaatti ce'uu jalqaban. Gaanfa Republican ilaalchisee, kun humnoota Protestantii gantuu hunda humnoota Republican gantuu hunda wajjin walitti makuun, akka gaanfa tokkoo isa fakkii bineensaa ta'e uumuuf ture. Gaanfa Protestantii dhugaa ilaalchisee immoo, kun yeroo gaanfichi amala isaatiin Laa'odiiqeyaa irraa gara Filadelfiyaatti ce'aa turetti,

Waaqayyummaa fi nama ta'ummaa walitti makuu ture; kunis faallaa fakkii bineensaa akka calaaqisiisuuf ture. Bara 2023 bara 2001 booddee waggaa digdamii lama booda ta'e; kanaafis walqabata fakkeenya Waaqayyummaa nama ta'ummaa wajjin walitti makame bakka bu'e.

Seenaa kun hundinuu Daani'el boqonnaa kudha tokko lakkoofsa afurtama keessatti raawwatama; innis lakkoofsa kan hiikame, bara 1989 keessatti dabalata beekumsaa kan fides, isa jechuunis laga Hiddeqeltiin kan bakka buufame dha. Seenaa raajii lakkoofsa sanaa keessatti hojii dhumaa Iddoo Hundumaa caalaa Qulqulluu keessatti raawwatamus ni xumurama; innis ifa bara 1798 keessatti hiikame, kan laga Ulaayitiin bakka buufame dha. Jalqabni lakkoofsa afurtamaa yeroo dhumaa bara 1798 ni mul'isa; xumurni lakkoofsa sanaas yeroo dhumaa bara 1989 ni mul'isa; laggeen lamaanis seenaa lakkoofsa afurtamaa keessatti walitti makamu, akkuma Tigriisii fi Efraaxis (Ulaayii fi Hiddeqel) utuu Galaana Faarsiin hin geenyee dura walitti makamani dha.

Barreeffama itti aanu keessatti qorannaa kana itti fufna.

Hafuuri Waaqayyoo Gooftaa natti jira; sababni isaas, Gooftaan ani warra garraamoo ta'anitti oduu gammachuu lallabuuf na dibeera; inni warra garaan isaanii cabe wal'aanuuf, booji'amtootaaf bilisummaa labsuuf, warra hidhamanitti hiikamuu mana hidhaas labsuuf na ergeera; bara Gooftaa ittiin fudhatamu labsuuf, guyyaa haaloo Waaqa keenyaa labsuuf; warra boo'an hundumaa jajjabeessuuf; warra Xiyoona keessatti boo'aniif qooda isaanii murteessuuf, daaraa isaanii iddoo bareedinaatiin, boo'icha isaanii iddoo zayitii gammachuutiin, hafuura ulfinaatiin kufe iddoo uffata galataatiin akka argatan gochuuf; akka isaanii jechuun muka qajeelummaa, dhaabaa Gooftaa, inni ittiin ulfina argatu jedhamaniif.

Isaanis iddoon dullooman bara dheeraa ture ni ijaaru; iddoon onteen durii diigamee ture ni deebisanii dhaabu; magaalaaawwan onneessanii hafan, kan dhaloota baay'eef diigamanii turan ni haaromsu. Alagoonni immoo ni dhaabbatanii hoolota keessan ni tiksu; ilmaan biyya ormaa warra qotan keessanii fi warra dhaabota wayinii keessan kunuunsan ni ta'u. Isin garuu Luboota Waaqayyoo jedhamtu; namoonni Tajaajiltoota Waaqa keenyaa isiniin jedhu; soorama Saboota Ormaa ni nyaattu, ulfina isaanii keessattis of jajuutuutu isin irraa ta'a. Qaanii keessan iddoo bu'aa dachaa ni qabaattu; salphina isaanii iddoo isaanii keessatti ni gammadu; kanaafuu biyya isaanii keessatti dachaa ni dhaalu; gammachuun bara baraa isaanii ni ta'a.

Ani Waaqayyoo murtii nan jaalladha; aarsaa gubamuuf saamicha nan jibba; hojii isaanii dhugaan nan qajeelcha, kakuu bara baraa isaanii wajjin nan godha. Sanyiin isaanii saboota gidduutti ni beekama, ilmaan isaaniis uummatoota gidduutti ni beekamu; warri isaan argan hundinuu isaan ni beeku, isaan sanyii Waaqayyoo eebbise akka ta'an ni hubatu. Ani Waaqayyotti guddaan nan gammada, lubbuun koos Waaqa kootti ni ililchiti; inni uffata fayyinaa natti uffiseera, gonfoo qajeelummaa natti haguugeera; akkuma misirrichi miidhagina ofitti hidhatu, akkuma misirritiin faaya isheetiin of miidhagsitu. Akkuma lafti biqila ishee baafu, akkuma iddoo biqiltuu keessatti waan itti facaafame biqilchitu; akkasuma Gooftaan Waaqayyoo qajeelummaa fi galata saboota hundumaa duratti ni biqilcha. Isaayaas 61:1-11.